

Частина 1

I

Валерій Вахтангович Лордкіпанідзе, довготелесий, із вельми помітним пузцем середніх літ чолов'яга, вийшов із під'їзду п'ятиповерхового панельного будинку й поквапом сів у досить убогого «Жигулика-копійку», по всьому кузову якого не сьогодні й не вчора вже проступила іржа. Гарячково став заводити двигуна. На диво, зазвичай примхливе авто цього разу недовго пручалося. Лише для годиться попчихавши, машина приглушено загарчала голосом охриплого пса й поволі винесла Валерія Вахтанговича на центральний міський бульвар, де він за кілька хвилин благополучно застряг у довжелезному вуличному заторі.

Валерій Вахтангович був надмір імпульсивний, аби спокійно сидіти й чекати, доки пробка розсотається, надто ж коли він і так аж на півгодини спізнювався до потяга, яким із далекого прикарпатського санаторію їхала його омолоджена мінеральними водами сімдесятилітня теща. Сердитий, він роздратовано йорзав у кріслі, конвульсивно оглядаючись на обидва боки. Час від часу витягував із кишені чималого не вельми свіжого носовика й протирав спітніле обличчя. Чоловіка дратувало все: і машини, і дороги, і скажене місто з його божевільними людьми, й напрочуд ясна обнадійлива погода. Саме тепер він чомусь пригадав химерну притрапку, що наснилася йому ще на початку року.

У тому сні Валерій Вахтангович цілісінккий день вештався містом із важким пакетищем цукру, на якому сидів великий пухнастий кіт. Прокинувшись того ранку, чоловік згадав, що саме починався рік kota, і то, на його думку, могло означати, що весь наступний рік для нього пройде вдало й «солодко». Принаймні «kota на цукрі» якось інакше, тим паче в негативному баченні, розтлумачити було вельми складно.

Та поки що ніякі солодощі Валерія Вахтанговича не потішали. Усе лишалось як завжди, на своїх місцях. Відсутність роботи й постійне безгрошів'я, старий хворий і дедалі примхливіший батько, якого він ненавидить ще змалку, непутящий син та невправна вагітна невістка, а на додачу ще й власна дружина — офіційно третя, доволі сварлива й не

доволі охайна. Увесь той люд тулився із Валерієм Вахтанговичем на ветхих квадратах трикімнатної «хрущовки». Хвала Богові, хоч теща мала окрему, хай і однокімнатну та все ж бо власну, квартиру. Спокійна, життєрадісна і, як на свої роки, спритна й метка, вона подеколи пригощала зятя дивовижно смачнучим борщем і навіть зрідка підкидала в їхній ненажерливий, бездонний родинний казан якусь копійчину зі своєї скромної вчительської пенсії.

У той самий час того самого погожого квітневого дня бульваром, що тягнувся з півночі на південь мало не через усе місто, радісно чимчикували два студенти. Вони мружились від яскравого обіднього сонця і жваво обговорювали, чи радше договорювали те, на чому їх обірвав професор, який одразу після дзвінка зайшов до аудиторії і, навіть не привітавшись, одразу почав свою нудну лекцію. Дослухати яку до кінця зазвичай було до снаги лише тим, хто володів звитяжним терпінням.

— Людина народжується для щасливого життя. — захоплено промовляв Нестор. — Чому ж більшість із нас вважають себе нещасними!? Я скажу, чому. Через неправильне мислення та неправильну поведінку, через пороки. А звідки вони в людини беруться? Звідкіля береться страх, гнів, жадібність, заздрість, зажерливість, агресія та, як наслідок усього цього, погані звички? Чи не від тих же таки людей: од виховання батьками, суспільством, оточенням? Усе через те, що змалечку нас навчають викривленому світобаченню. Нам прищеплюють застарілі й не завжди корисні думки й переконання, традиції, хибні уявлення, нас навчають неправильно мислити, а, отже, — бути нещасними.

— Але є ще й зірки, під якими народжуємось, — по-малу заводився Ярослав, — особливості будови тіла, яке дається природою та батьківськими генами, склад крові, наявність чи відсутність тих чи тих гормонів, набуті чи вроджені фізичні вади і, зрештою, карма?

— Так, — погоджувався й водночас не здавався Нестор. — Можливо, саме з карми й слід починати, адже, мабуть, від неї і залежить, під якими зірками ти народжуєшся, в які часи, в якій родині, в якій країні і так далі. Але карма — це теж наслідок наших минулих думок і вчинків, і для того ми, очевидно, сюди й приходимо, щоб відпрацювати карму позитив-

ними думками та діями, тобто любов'ю до всього, що нас оточує. То ж думка, спосіб мислення — все одно домінують. Думка — це енергія, енергія що накопичується і здійснює на тебе свій прямий і невідворотний вплив: змінює твою підсвідомість, програмує її, а свідомість, своєю чергою, і здійснює всі закладені в неї програми. А чи розумієш ти, як часто буваєш рабом власних думок, а не їх повелителем? Поки ти сидиш за комп'ютером, читаєш книжку, танцюєш із дівчиною, миєш посуд чи прибираєш у кімнаті, думки твої блукають, де заманеться, а ти всього-на-всього безвольно плентаєшся за ними. Ти їм не господар! А всі твої почуття, вчинки, характер, доля, які в підсумку й складають карму, є не що інше, як наслідок твоїх думок. Отже, зміни свої думки — й зміниш усе інше!

— І все таки цілковито пристати на це — непросто, — мовив Ярослав. — Адже ми живемо в двадцять першому столітті, і найпростіша комп'ютерна астрологічна чи нумерологічна програма тобі покаже, що протягом твого життя існують енергетичні підйоми та спади, й від твоїх думок тут навряд чи щось залежить. Наприклад, сьогодні, цього місяця, цього року твоя енергетика падає до нуля. Відповідно до цього, твоє серце, твоя печінка, твоя підшлункова залоза працюють мляво, і тому почувашся ти кепсько, і думки твої стають похмурішими й безнадійнішими. А коли ти — на енергетичному підйомі, коли тобі сприяють усі планети й зірки, то й настрої у тебе відповідний, і думки твої піднесені, і на душі в тебе радісно... Отже, доля визначається все-таки не думками, а якимись вищими силами. Піди до кількох більш-менш сильних віщунів, і кожен із них тобі скаже приблизно одне й те саме: скільки ти проживеш, скільки матимеш жінок і дітей, яка в тебе буде професія, будеш ти бідним чи багатим. Кожен із них напрокує тобі приблизно однакову долю. І те, що це справджується, вже перевірено й засвідчено не раз і не одною поважною людиною. Приреченість людської істоти підтверджується й багатьма світовими вченнями. Доля людини — це її характер, а характер залежить і від того, як були розташовані зірки при її народженні, і від будови її тіла, і від групи крові, і від багатьох інших речей. «Родиться людина, родиться й доля», — каже народна мудрість, а народна думка, як відомо, завжди на чомусь ґрунтується.

Нестор мовчав. Лише очима кинув товаришеві пінтальний погляд відчуваючи: той іще не закінчив.

— Про те, що майбутнє існує, свідчать чи не всі релігії світу. Візьми ту ж Біблію із її «Одкровенням Івана Богослова»... А згідно з індійською філософією, — продовжував у запалі Ярослав, — людська свідомість проявляє себе в трьох різних якостях. Для людини її життя та свідомість разом із усім космосом — це еманациї, випромінювання однієї і тієї ж пракриті, тобто космічної матерії, субстанції — випромінювання, що відрізняються призначенням завдяки перевазі однієї з трьох гун. Ці гуни, себто якості чи атрибути, такі: Саттва — це сяюча, чиста, добра риса, вона веде до чистоти й ментальної ясності; Раджас — риса рухомості, збудження, діяльності, вона робить людину активною, енергійною та свавільною; Тамас — темна й обмежувальна риса, перешкоджає прагненню інших двох: Раджаса — до розвитку, праці, Саттви — до пошуку та відкриття. Тамас — це риса помилок, мороку, інертності, невігластва. Людина, в якій вона превалює, — млява, занурена в стан апатії, залякlostі. Саттва веде до божественного, Тамас — до демонічного, а проміж них знаходиться Раджас. Віра, яку сповідують, їжа, яку споживають, жертва, яку офірують, аскетизм, якого дотримуються, — все це залежить від того, яка гуна в людині переважає. Той, хто народжений із прагненням до Божественного, — безстрашний і чистий. Він шляхетний і володіє собою. Він займається вивченням свого «Я». Він відмовляється від насильства, він правдивий і вільний від гніву. Така людина зрікається будь-яких своїх здобутків, працюючи лише заради самої праці. У неї спокійний розум, нема ні до кого злості, а милосердя — до всіх, оскільки вона вільна від пристрасних бажань. Вона добра, скромна, чемна, стала, осяяна, милосердна й непохитна, вільна від зрадливості й пихи. Людині, в якій превалює гуна Раджас, властиві внутрішні прагнення та прив'язаність. Позаяк вона пристрасна й жадібна, то завдає болю іншим. Вона повна хтивості й ненависті, задрощів та ошуканства, і бажання її ненаситні. Ця людина нестійка, нестала, честолюбна й зажерлива. Вона шукає заступництва у друзів і має родинний гонор. Вона уникає неприємної мети й прагне приємної. Її мова — збуджена, шлунок — зажерливий. Той, хто народився з демонічними нахилами, — брехливий, зухвалий і пихатий. Він сповнений гніву, жорстокості та невігластва. У таких людей немає ні чистоти, ні гідної поведінки, ні правди. Вони потурають своїм пристрастям. Спонтелічені безліччю

бажань, вплутані в павутиння ілюзій, захоплені вдоволеннями своїх почуттів, вони скочуються до пекла. Отже, людина народжується вже з відповідними рисами, якостями та прагненнями, — Ярослав перевів подих. — Невже ці всі люди не траплялися в твоєму житті? Хіба ти не бачив, що всі люди різні й самі нічого вдіяти з цим не можуть?

— Воно то так! Перечити важко. Але як на мене, то все це — не що інше, як підтвердження причинно-наслідкового характеру нашого буття. Що заслужив у минулих життях, те й маєш у теперішньому, що посіяв учора, те і зійшло сьогодні. Щось спрацьовує за мить, щось через двадцять років, а щось — у наступних життях. І все це в підсумку, знову ж таки, — наслідок нашого мислення та наших дій.

На якусь хвилю Нестор замовк. Він підняв очі догори, подивися в чисте блакитне небо, втягнув ніздрями подвійну дозу прохолодного повітря й радісно продовжив:

— Я розумію, що й Біблія з її Апокаліпсисом підтверджує віщування про неминучість та невідворотність багатьох подій, і наука вже до цього потихеньку добирається... Нещодавно читав про дзеркала Козирева, за допомогою яких образ посланий у простір, виловлюють на відстані в десятки тисяч кілометрів за добу до того, як його послали. Але коли все таке невідворотне, неминуче й наперед запрограмоване, якщо ми нічого не можемо змінити в нашому житті, то втрачається й смисл самого життя. Ми тоді автоматично перетворюємось на піддослідних щурів, яких тут розводить якась незрима рука. А в це мені вірити не хочеться. Ох, як не хочеться! — Нестор зупинився, повернувся до Ярослава, і той побачив у його очах мовби якесь осяння. — Знаєш, зрештою, кожен із нас має нагоду перевірити все на собі, на своєму власному житті. Чи ми самі все вирішуємо, керуємо своєю долею на власний розсуд, чи то вона крутить нами, як собака хвостом, можна зрозуміти лише на якомусь проміжку власного життя, коли вже є певний досвід. І нам це до снаги, адже ми молоді й усе в нас попереду.

— Чому б і ні! Мабуть, що так. Згоден. Якщо життя — це причина і наслідок, то прожити його успішно не складає жодних труднощів. Слід лише увімкнути розум і почати жити позитивно і мудро. Чому б не спробувати все прийняти й полюбити і, набравшись терпіння, почекати, доки все почне любити тебе. Перевірити все на собі! Варта шкірка вичинки!

— А можна піти до ворожки, а краще одразу до кількох, вислухати їх, записати спільну частину їхніх прогнозів і пливати за течією, пересвідчуючись, що життя веде тебе наперед визначеним шляхом.

— Звісно! Хоча твій варіант не убезпечений від самонавіювання та самопрограмування...

Захоплені незвичною для обох розмовою, окрилені заманливою цікавою перспективою, товариші вихором полетіли далі вздовж бульварної алеї, з обох боків відгородженої невисоким металевим парканчиком від проїзної частини, якою в обидва боки тяглися безперервні ланцюги усякого транспорту. Від машин у повітрі стояв безперервний важкий гул та їдкий чад. Але друзі на те не зважали. Коли мешкаєш у місті тривалий час, коли ти молодий, меткий, енергійний, цілеспрямований, то рідко звертаєш увагу на такі дрібниці. Усілякі подразники й забруднювачі — то предмет обурення підстаркуватих буркотунів, яким попереду не лишається вже майже нічого, крім нарікань на погану екологію, на сумнівні часи, на погоду, на малу пенсію, на уряд і на все те, що нібито вибиває їх із колії узвичасної нехитрої буденщини, хоч саме та сіра буденність і є головною причиною їхнього невтішного смутку.

Хлопці досягли того відрізка бульвару, де утворився автомобільний затор. Неначе за чиєюсь командою вони повернули голови в один бік і побачили на даху старого добре пошарпаного легковика, що безнадійно загруз у застиглий транспортній лавині, якусь небувалу істоту. Вона скидалася більше на худого маленького карлика з блідою землистою шкірою, ніж на шимпанзе, горилу чи ще якусь екзотичну звірину, що могла втекти з місцевого голодного зоопарку. Голова того карлика мала значне розширення на лобних пазухах, різко звужувалася до підборіддя й була дещо крупніша за пропорціями, властивими п'ятирічній дитині; його руки були коротші за людські та, як могло здаватися з відстані, трохи товстіші.

Розпластавши свої криві коротенькі ніжки, карлик спочатку безтурботно сидів на даху машини, ніби обстежуючи його облізлу від сонця, негод та часу поверхню. Потім зіп'явся на обидві кривульки, розстебнув замок-блискавку на матні попелястого комбінезона, витягнув свого маленького дзюркотуна і, розплившись у широкій посмішці, пустив дуго-

подібний струмінь, який упав прямисінько на лобове скло машини.

Не розуміючи, що насправді коїться, водій автівки, а то був не хто інший, як Валерій Вахтангович, спочатку спробував визирнути, аби через забризкане лобове скло глянути на небо, потім завовтузився біля панелі керування, вочевидь намагаючись увімкнути двірники, та коли переконався, що вони не працюють, із ганчіркою в руці та з добірною гучною лайкою, що її хлопцям було чути навіть попри шум безлічі увімкнених двигунів, вискочив із машини. Тим часом карлик із майстерністю акробата зістрибнув на землю й присів з іншого боку авта. Зігнувшись у три погібелі, майже двометровий Валерій Вахтангович конвульсивно шурував переднє скло, позиркуючи на безхмарне голубе небо, в якому не було й натяку на бодай щонайменшу хмаринку, й голосно матюкався. Та варто було йому, бідаці, сісти в машину, лунко грюкнувши дверцятами, як зловтішний карлик спритно вистрибнув із засідки, скочив на дах і віртуозно повторив свою зухвалу сороміцьку витівку. Розлючений водій кулею вилетів надвір. Гнівно озираючись, він бігав між сусідніми автівками й через скло заглядав ув обличчя водіїв. Але в їхніх очах нічого такого особливого, крім цілковитої байдужості чи подиву од його перекошеної фізіономії не уздрів. На їхніх обличчях малювалось тільки невдоволення вимушеною зупинкою та інші власні думки й турботи.

Кінець кінцем Валерій Вахтангович повернувся до своєї машини й нестямно впав на сидіння. Його охопила така несамовита лють, що ні дорожня пробка, ні теща не хвилювали вже.

А плюгавий карлик, блискавично перестрибуючи дахами сусідніх автівок, дістався перехрестя, плигнув до вимкненого світлофора й зник у його новенькому металевому корпусі. Світлофор одразу ж безладно заблимав червоно-жовто-зеленими вогниками, а потім увійшов у звичний робочий режим. Пробка на дорозі доволі швидко розсоталася, рух відновився.

Незвичайний бешкетник добряче спантеличив студентів. Ошелешені видом дивної істоти, вони кілька хвилин не могли вичавити з себе ні звуку. Тільки розгублено стояли серед бульвару, очей не відриваючи од світлофора.

Трохи оговтавшись, почали ділитись враженнями й вирішувати, що з цим робити. Була думка зателефонувати в дорожню поліцію та все розповісти, аби хтось виїхав на місце пригоди, відкрив каркас світлофора й перевіряв його начиння. Та перегодом, коли збудження дещо пригасло, вони зрозуміли, що їх просто-напросто приймуть за божевільних, з поліціантами прийдуть санітари, і невідомо, чим і де це може для них скінчитися.

Тож, удавши поміж себе, що їм те все привиділось, вирішили не вдаватись до жодних дій. Одначе протягом кількох наступних тижнів їх ніби магнітом тягнуло хоч пройтись мимо таємничого світлофора, і щоразу, наближаючись до нього, неначе за чиєюсь командою, вони сповільнювали ходу й подовгу в'їдалися зором у триокого вуличного регулювальника. А минувши його, довго ще озирались, аж поки жовто-зелено-червоні орбіти не зливалися в одну далеку недосяжну точку.

Теща давно чекала на привокзальній площі. Вона сиділа на красьчку дерев'яної лавочки, посеред якої через брак двох дощок зяяла величезна діра. В її очах не було й тіні докору, адже вона звикла, що Валерій Вахтангович завжди й усюди спізнюється. Та й характер у неї був не примхливий. Вона була добра й лагідна і сприймала свого зятя таким, як він є.

— Все йде до кінця світу, — умостившись на задньому сидінні, з характерною для неї посмішкою на зморшкуватому та в міру підфарбованому обличчі почала теща. — Поспілкувалася в санаторії з різним людом із усіх усюд і зрозуміла: цей час болю, гніву, стресів та безладу, сліпого матеріального накопичення — не просто так! По цьому всьому щось має статись. Усі навколо живуть на заспокійливих, страх і злість глушать алкоголем і тютюном, жменями поглинають пігулки. Народ лихий, жорстокий, знервований, погано спить...

— Знати б, скільки ще мучитись мені особисто, — докинув до невтішних тещиних висновків дрібку свого сакраментального песимізму Валерій Вахтангович. — Знайти б якусь ворожку, щоб хоч вона мені сказала, що далі. Адже найстрашніше — це невідомість.

— У книгу долі не можна заглянути безкарно, — зауважила теща. — Правду ти почувеш чи неправду, але плата завжди одна: тобі доведеться взяти це з собою і зробити

частиною свого життя, хотітимеш цього чи ні. Тож мусиш терпіти...

— Я вже більше не можу терпіти. Якось багаторічна безперервна смуга невдач... Хотілося б почути якийсь утішний прогноз, хай і брехливий, може б це мене підтримало, може, трохи б утихомирилось моє серце.

— Забудь за прогнози. Ти можеш перетворити будь-яку поразку на перемогу. Треба лише правильно до цього поставитись, — раптово змінилася в голосі й у настрої теща.

— Які перемоги у моєму становищі та в моєму віці?! — гласом облізлого бездомного пса істерично заскавулів зять. — У мене вже все позаду. Всі мої можливості і всі мої надії. Було, було, було все попереду... Життя здавалося безмежним і обнадійливим... Раптом — бах!... І все уже позаду! Ніби й не жив! Не жив, а тільки збирався жити. Упродовж усього життя тільки збирався...

II

Наслухавшись від тещі бозна-скільки повчальних життєвих настанов, яких, як урешті з'ясувалося, вона набралась на психологічних тренінгах у санаторії, Валерій Вахтангович тієї ночі довго не міг заснути. Сон ходив «поза Гуманню», як хтось знайомий казав. Докучали безладні думки. Серце в грудях товклося, як ненормальне.

— «Та-хі-кар-ді-я», — стукотіло і в скронях. Валерій Вахтангович прислухався до свого півстолітнього моторчика, скочувався у паніку й час від часу виходив на балкон покурити.

Мала стрілка продовгуватого пластмасового годинника, що висів на стіні й у напівтемряві скидався потойбічною химерою, повернула за північ, коли Валерій Вахтангович звично вийшов на балкон. З докором сумління він дістав із пачки передостанню цигарку й кресонув дешевою китайською запальничкою.

Небо, чисте і зоряне, анітрохи не переймалося болям нещасного чоловіка. Воно було спокійне і байдуже. Золотава болванка повного місяця мовчки зависала вдалині над верхів'ям дерев.